

Predlog sprememb Zakona o avtorski in sorodnih pravicah

12. oktober 2010

I.Uvod

1. Ocena stanja in razlogi za sprejem predloga zakona

Področja kolektivnega upravljanja:

1. Komercialna uporaba glasbenih posnetkov
2. Koncerti v živo
3. Proizvodnja fonogramov
4. Radiodifuzija
5. RTV Slovenija
6. Internet
7. Nadomestila za privatno reproduciranje
8. Javna izposoja in knjižnično nadomestilo
9. Sodelovanje različnih kolektivnih organizacij

1. Komercialna uporaba glasbenih posnetkov – kdo določa pogoje trženja lastnine avtorja?

Ob tem, da samo zelo malo glasbenikov preživi od sadov svoje ustvarjalnosti, se glasba z močjo ustvarjanja čustvenega razpoloženja, ki spodbuja prodajo, konzumacijo in podobno, uporablja za doseganje velikih gospodarskih koristi. V Sloveniji je praktično nemogoče najti gostinski lokal, trgovino, frizerja, taksista ali parkirno hišo, brez zvočnikov. Stanje je občasno karikirano v starem delu Ljubljane ali v trgovskih centrih, kjer lahko uživamo, oziroma trpimo, v kaotični poliritmiji različnih glasbenih podlag. Vsesplošni glasbeni hrup, neprimeren izbor glasbe in neprimerna glasnost, zmanjšujejo pomen in dožemanje glasbe.

Trditve, da so tarife za predvajanje glasbe previsoke, nimajo nobene realne osnove. Statistike o potencialnih uporabnikih ne obstajajo, ker potencialnih uporabnikov ni. Za doseganje velikih koristi lahko glasbo predvaja kdorkoli, ki plača malenkostno nadomestilo.

Nevljudne javne izjave, da je glasba slaba, cena previsoka in glasbeniki pohlepni, so sprejete za zdrave zato, ker se tržni sistem ni vzpostavil. Vrednost uporabe posnetkov bi se morala razbrati iz razlike v dohodku osnovne dejavnosti s prižganimi zvočniki in brez prižganih zvočnikov.

Čeprav predstavniki uporabnikov širjo mnenje, da glasba ne veča dohodkov osnovni dejavnosti, na dan skupne akcije Obrtne zbornice Slovenije: "S TIŠINO DO POŠTENIH TARIF", ni bilo moč najti lokala, ki bi dejansko ugasnil svoje ozvočenje.

Tarife so slabe trdijo ustvarjalci in uporabniki. Za avtorje so slabe, ker ne prinašajo dobička, ki bi ga ob gospodarnem razmerju cene in povpraševanja. Cena, ki prinaša 99 % penetracijo, ni ekonomsko upravičena. Za uporabnike so tarife slabe, ker ne odražajo stanja na trgu in ker rušijo konkurenčna razmerja med uporabniki.

Ob tem, da se vsi strinjamo, da bi bile tarife lahko boljše, sistem, ki bi jih lahko popravil, ne deluje. Kolektivne organizacije ne poznajo podrobnosti ekonomskih razmer in uporabniki načeloma ne razkrivajo medsebojnih konkurenčnih razmerij. Združenja uporabnikov, ki bi na tem mestu lahko odigrala ključno vlogo, ne zmorejo demokratičnega usklajevanja interesov članstva in po inerciji zastopajo samo največje člane, ki v slabih tarifah vidijo konkurenčno prednost. Izkušnje kažejo, da se združenja pogajajo samo za najnižji skupni imenovalec: "Spustite vse tarife!" Nobeno združenje še ni ponudilo predloga v smeri transparentnega obračunavanja in ohranjanja konkurenčnih razmerij med svojimi člani.

Težje doumljiva posebnost je dejstvo, da je ZASP z omejitvami v kolektivno upravljanje, avtorju odvzel možnost ne/ponudbe. Zakon je ustvarjalcem odvzel svobodo pri vstopanju na trg, zato da so uporabniki dobili popolno uredniško svobodo. Kritiki kolektivnega uveljavljanja se morajo vprašati, kako različno je delo:

- radijskega urednika (kolektivno; svobodno sestavlja program iz svetovnega repertoarja pod enakimi pogoji vseh avtorjev) in
- televizijskega urednika (individualno; sestavlja program samo iz del, ki si jih lahko privoščijo).

ali kako pridobivajo svoj program:

- diskoteke (kolektivno; svobodno iz svetovnega repertoarja pod enakimi pogoji vseh avtorjev) in kako
- kinodvorane (individualno; samo iz del, ki si jih lahko privoščijo).

Ker je vse kar glasbeniki ustvarijo oblastni akt ponudil trgu, ostane za oblikovanje pravične in poštene cene samo še povpraševanje. Fantazije, govorniške spretnosti, pogajanja in lobiranja ne bodo prinesla ustreznega, primernega, pravičnega in poštenega. Besede ne bodo prekrila dejstev, da pravica izhaja iz stvaritve in da dolžnost izhaja iz uporabe.

Če se bo svobodni umetnik odločil postaviti tako visoko ceno, da je nihče ne bo plačal (glasba je zvok prekaljen v tišini), mu pustimo "umreti" in se ob tem ne okoriščajmo. Svoboden je, kdor se lahko moti in svoje napake plačuje sam. Kdor svojemu ne sme postaviti previsoke cene, nima niti tržne svobode niti zasebne lastnine.

2. Koncerti v živo

Mnogi prireditelji trdijo, da so tarife SAZAS-a (zavod IPF se s koncerti sploh ne ukvarja) previsoke in da neživljenjsko odražajo gospodarska razmerja. V javnosti se izpostavljajo mladinski klubi, zaslužki iz prodaje alkohola se ne omenjajo nikjer. Mednarodna praksa, ki kaže, da se tarife najbolj učinkovito popravljajo z dokazovanjem rušenja konkurenčnih razmerij, se v Sloveniji ni preizkusila.

Pri tožbenih zahtevkih po zakonu o varstvu konkurence je uporabniku potrebno dokazati samo, da je v neenakem tržnem položaju glede na drugega uporabnika. V primeru kolektivne organizacije, ki je de iure in de facto monopolist, težavna dokazovanja stopnje monopola, odpadejo.

Primer: prireditelj, ki ima z izvedbo koncerta velike stroške, seveda pobira vstopnino. Ker je koncert v kulturnem domu, prireditelj ne prodaja alkohola. Na drugi strani ulice je lastnik diskoteke, ki ima zanemarljive stroške. Poleg pobiranja vstopnine ima še dva šanka.

Prireditelj koncerta, ki dobi za uro koncerta račun v višini, kakršno plača lastnik diskoteke za cel mesec uporabe, nima primerljivih, kaj šele enakih, konkurenčnih možnosti.

Problem tarif za žive koncerte je zlasti v prenizkih tarifah za uporabo posnetkov.

3. Proizvodnja fonogramov

Slovenija kot mlada država, ki za graditev identitete nujno potrebuje močno lastno množično kulturo, te kulture nima iz dveh razlogov: objektivnega, ko maloštevilčnost prebivalstva in jezikovna izoliranost ne dopuščata, da bi slovenska množična kultura postala dejansko množična, in subjektivnega - kulturniški trg, ki mu vladajo vsi drugi, samo ustvarjalci in publika ne.

Za potrebe masovne kulture, radia, televizije in interneta se je razvil sistem, ki je od daleč še najbolj podoben sistemu loterije. Napisati svetovno glasbeno uspešnico ne pomeni zgolj "sanjski pogoji za nadaljnji razvoj enega avtorja". Finančna nagrada, ki jo prejme en avtor, je hkrati vaba za stotine in tisoče drugih, da skušajo z ustvarjalnostjo doseči podoben uspeh. Mnogi lahko vložijo nekajkrat več sredstev, truda in znanja, ter na koncu prejmejo tisočkrat manjše plačilo. Le v izjemno redkih primerih prihodki pokrivajo stroške. Ob objektivnem dejstvu majhnosti slovenskega trga masovne kulture ter ob splošnem zasičenju s cenanim glasbenim hrupom je kvalitetna ustvarjalnost dosti bolj pogojena z neskončnim entuziazmom, kot pa s finančnimi vložki v delovne pogoje in sodelovanja. Delovni pogoji in možnosti sodelovanja se predstavljajo kot največje ovire na poti k kvaliteti.

Vse, ki prispevajo k slovenski kulturi z beleženjem svoje ustvarjalnosti na fonograme, lahko razdelimo na tiste, ki:

- z živimi nastopi zaslužijo dovolj, da lahko investirajo v snemanja in izdajo (zaradi omejenih možnosti so tu le tisti, ki igrajo na veselicah, porokah, sindikalnih zabavah ipd.);
- v svojem rednem poklicu zaslužijo dovolj, da investirajo v svojo ljubiteljsko dejavnost;
- so tržno neoporečni in imajo dovolj zvez in poznanstev, da najdejo sponzorje in mecene;
- so dovolj "elitni", da jih podpre ministrstvo za kulturo;
- po spletu srečnih naključij (in zatajitvi svojega jezika) snemajo za tuje investitorje.

Posledice dolgoletne situacije so:

- upad glasbene ustvarjalnosti;
- zmanjšano število izdaj;
- svojevrsten genocid talenta in izguba zaupanja publike v slovenske glasbenike;
- upadanje v glasbenih in spremljevalnih poklicih ter interesa mladih zanje;
- nepopravljiva škoda za slovensko kulturo.

Stanje na področju slovenske popularne glasbe je slabo oziroma slabša od glasbe drugih narodov, menijo mnogi. Miljonske materialne škode in moralni posmeh ustvarjalcem, namesto vzpodbude za razvoj ustvarjalnosti kot nagrade za talent, delo, znanje in navdih (pri producentskih pravicah tudi za finančno tveganje), vse to pomeni splošno javno škodo.

V Sloveniji so pogoji za ustvarjanje glasbenih posnetkov neprimerljivo slabši od pogojev v drugih državah EU.

4. Radiodifuzija

Slovenija ima - glede na velikost teritorija in višino BDP - izjemno veliko število RTV postaj in programov. Ker slovensko gospodarstvo ne zmore takih vložkov v oglaševanje, kakršni so v drugih državah EU, je finančno stanje v slovenski radiodifuziji neprimerljivo z npr. Finsko. Posledično so tudi zmožnosti plačevanja avtorskih nadomestil težko primerljive.

Pogajanja z združenji RTV postaj so težavna, ker je njihovo delovanje obremenjeno s konkurenčnimi boji med članstvom. RTV postaje so si precej različne po lastniških strukturah, organizacijskih povezavah in zlasti po načinih in višinah financiranja, zato se ne morejo uskladiti o primernosti kriterijev določanja tarif. Osnovni kriterij "obstoječa konkurenčna razmerja med uporabniki" ostaja težko ugotovljiv in nedoločen predvsem zaradi aktivnosti tistih, ki zavzemajo večji tržni delež, in bi morali plačevati tudi višja nadomestila.

Tarifa, ki bi najbolje odražala interes javnosti (RTV postaje uživajo koncesijo nad javnim dobrim frekvenčnega prostora in morajo zato spoštovati javni interes), bi imela samo dva osnovna parametra: potencialno število poslušalcev in obseg ekonomskega programa. Programi, ki svojo publiko zasipajo z EPP, bi morali plačevati več. Programi, ki nimajo reklam in sponzoriranih oddaj, pa bi plačevali malenkostni pavšal. Čeprav je tak sistem izvedljiv, natančno merljiv, ohranja konkurenčna razmerja in je splošno dober, je za predstavnike radiodifuzije nesprejemljiv. Čemu?

5. RTV Slovenija

Pogajanja med kolektivnimi organizacijami in RTV Slovenija potekajo v nemogočih okoliščinah, saj Zakon o RTV Slovenija zapoveduje uporabo repertoarja, s čimer javni zavod nima svobode izbire. Kolektivne organizacije so v še slabšem položaju, ker nimajo druge možnosti kot sprejeti ponujeno. Verjetno so v najslabšem položaju sodišča, kadar morajo odločati v sporu dveh z zakonom vezanih monopolistov. Za preseganje zapletov bi bilo najbolje, če se uvede "zakonita licenca" in delež RTV naročnine, ki naj bi pripadal kolektivnim organizacijam, predpiše tisti, ki predpisuje višino RTV prispevka.

Obravnavanje komercialnih prihodkov RTV Slovenija mora biti enaka obravnavi prihodkov drugih udeležencev na trgu. V nasprotnem primeru bi izvajanje avtorske pravice rušilo konkurenčna razmerja. Tu se spet postavlja vprašanje o legitimnosti komercialnega delovanja javne RTV, vendar je to že druga politična razprava.

6. Internet

Ponudba interneta je velik posel, za kar sta v največji meri zaslužni glasbena in filmska industrija, katere produkti se nemoteno pretakajo po mreži. Kdorkoli se okorišča z delom drugega more svoje koristi deliti. Ne samo uvozniki praznih CD-jev, ampak tudi ponudniki interneta imajo moralno dolžnost vsaj delnega povračila izgub industrije, od katere živi njihova dejavnost. Omogočanje dostopa do avtorskih del prinaša velike gospodarske koristi, ki se morajo vračati tudi tistim, ki so avtorska dela ustvarili.

7. Nadomestila za privatno reproduciranje

Zaradi nesmiselnih zapletov in zavlačevanj pri podeljevanju dovoljenja, se nadomestila za privatno reproduciranje trenutno sploh ne pobirajo. Problem je tudi v kronični zastarelosti

Uredbe Vlade RS. Razmisliti bi bilo potrebno o prenosu pristojnosti ter bolj učinkovitih postopkih.

8. Javna izposoja in knjižnično nadomestilo

Medtem, ko slovenski skladatelji in tekstopisci, prejemajo knjižnična nadomestila, so pevci in instrumentalisti brez vsakih pravic. Nepotrebno diskriminacijo umetnikov na prvo in drugo razredne državljane bi najenostavneje odpravila sprememba Pravilnika o izvajanju knjižničnega nadomestila (UL št. 42, 23.04.2004)

9. Sodelovanje različnih kolektivnih organizacij

Kolektivne organizacije so se uskladile v sodelovanja na mnogih področjih, razen tam, kjer bi bilo to najbolj potrebno. Plačevanje različnih nadomestil na enotni račun prek skupne položnice bi bilo v dobro vseh avtorjev in uporabnikov. Skupne položnice ni, ker je njena izvedba prezapletena in preveč tvegana. Zaplet nastaja zaradi nepotrebno različnih režimov izvajanja sorodnih in avtorskih pravic (pravica do nadomestila in izključna pravica). Tveganje obstaja zaradi nezadostnega nadzora tržne inšpekcije in preobremenjenosti sodstva, katerih posledica so tisoči uporabnikov, ki se uspešno izogibajo plačevanju kateri od kolektivnih organizacij in bi se verjetno še raje izogibali skupni položnici.

Pogled prek medijsko napihnenih skrajnosti razkriva, da je največji problem kolektivnega uveljavljanja plačilna disciplina uporabnikov. Posamezni hujskači ter neaktivnost tržne inšpekcije so pripeljali do absurdne obremenitve sodstva. Zavod IPF ima trenutno vloženi kar 660 tožb. Ker ta že sama po sebi ogromna številka predstavlja samo del neplačnikov, so sistemske spremembe nadzora Tržne inšpekcije očitno potrebne.

2. Cilji načela in poglobitve rešitve predloga zakona

2.1 Cilji

Zagotoviti učinkovito kolektivno zaščito pravic iz ustvarjalnosti, brez nepotrebnih omejevanj svobode razširjanja kulturnih vsebin.

2.2 Načela

Urejati samo tista področja, ki regulacijo potrebujejo, ostala pa prepustiti svobodnim interakcijam med ustvarjalci, posredniki - komercialnimi uporabniki in publiko.

Dosledno spoštovati pravico avtorja kot je opisana v 21. členu ZASP in jo zmerno omejiti samo tam, kjer je to nujno potrebno za zagotavljanje svobode kulturnega delovanja.

Na osnovi natančne in temeljite analize dejanskih problemov postaviti jasna pravila kolektivnega upravljanja s pravico avtorja.

Problem dosedanjih zakonskih ureditev tega področja je zlasti v nejasnem poimenovanju in pojmovanju. Izključna pravica, obvezno kolektivno upravljanje, poplačilna pravica in zakonita licenca so različna imena za različne stopnje omejitve avtorske pravice. V ZASP-ih se je v skladu z konvencijami zapisalo "izključna pravica", razne interesne skupine pa so uspešno vnašale določbe, ki so opisovale "prisilno licenco". Nikoli ni bilo jasno kdo določa tržne pogoje: avtor, država ali uporabnik? Če želi zakonodajalec napraviti red, se mora jasno odločiti ali za

“izključno pravico” ali za “prisilno licenco”. Naj pogoje trženja svoje lastnine svobodno določi avtor ali naj mu jih predpiše država. Izkušnje so pokazale, da so meglene rešitve splošno škodljive.

2.3 Poglavitne rešitve

Večje novosti, ki jih ponuja spoštovanje načel so:

- avtonomija in suverenost kolektivnih organizacij – umika se aktivni pavšalni nadzor države,
- demokratičnost kolektivnih organizacij – določi se minimalno število in kriteriji upravljavcev,
- samouprava kolektivnih organizacij – samonadzor prek visoke stopnje javnosti dela,
- uvaja se “prisilna licenca” kot varovalka zlorabe monopola.

3. Ocena finančni posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna finančna sredstva

Spremembe in dopolnitve zakona same po sebi ne predstavljajo finančnih posledic za proračun in druga javna finančna sredstva.

4. Navedba, da so sredstva za izvajanje zakona v državnem proračunu zagotovljena, če predlog zakona predvideva porabo proračunskih sredstev v obdobju, za katerega je bil državni proračun že sprejet.

Spremembe in dopolnitve zakona same po sebi ne predstavljajo finančnih posledic za proračun.

5. Prikaz ureditva v drugih pravnih sistemih in prilagojenosti predlagane ureditve pravu Evropske unije.

Nobena mednarodna pogodba ali predpis EU ne ureja kolektivnega upravljanja avtorske in sorodnih pravic, zato vsaka država posebej določi pogoje za ustanovitev, delovanje in nadzor nad delom kolektivnih organizacij, vključno s sistemom oblikovanja tarif. Nekje (Francija, Belgija) zakonodaja določa le splošne okvire delovanja kolektivnih organizacij, tam, kjer kolektivno uveljavljanje še ni povsem zaživelo, pa se skuša delovanje kolektivnih organizacij urediti natančneje (npr. Češka).

Ob sprejemu prvega slovenskega ZASP leta 1995 so mnogi opozarjali, da se področje kolektivnega upravljanja ureja prenormativno, saj dopušča premalo svobode v organiziranju in tržnih interakcijah. Z novelami ZASP, ki so prinašale samo nove omejitve in zaplete, pa je konfliktnost naraščala, saj dolgoročni red lahko prinesejo samo spontani in svobodno sprejeti sporazumi, katere je neustrezno toga ureditev preprečila.

Ker govorimo o področju masovne kulture, kjer je masovnost kvalitativni in ne samo kvantitativni pojem, je umestnost primerjav z mnogokrat večjimi sistemi vprašljiva.

Slovenija potrebuje ureditev, ki se ne zgleduje po neprimerljivih in nedosegljivih sistemih, temveč omogoča enostavne, preproste in hitre prilagoditve vseh akterjev, brez velikih stroškovnih ali kadrovskih zahtev.

Nadzor nad tarifami in drugimi pogoji kolektivnih organizacij za uporabo avtorskih del se izvaja na tri načine:

- z reševanjem morebitnih sporov pred pristojnimi civilnimi sodišči,

(ta način prinaša najbolj dolgoročno stabilne rešitve, vendar, zaradi nenehnega vpletanja vladnih organov v civilnopravne odnose, v Sloveniji ni mogel zaživetiti);

- s posebnimi postopki pred specializiranimi sodišči ali drugimi arbitražnimi telesi, ustanovljenimi v te namene,

(ta način se je, spričo prevelikih kadrovskih in drugih zahtev, izkazal kot popolnoma neprimeren za Slovenijo);

- z odobritvijo tarif in drugih pogojev za uporabo avtorskih del s strani državnih organov,

(ta način se je, spričo premočnih interesnih povezav in posledično nezmožnosti nepristranskega odločanja, izkazal kot neprimeren za Slovenijo).

Mednarodna sodna praksa kaže, da ravno posamezne sodne odločbe prinesejo najbolj stabilne tarife, saj se samo na posameznem primeru lahko dokazuje neustreznost tarif. Uporabniki zmagujejo čim dokažejo diskriminatorno in neenakopravno obravnavo. Sodišča pa pod "enakopravno" podrazumevajo, ne samo "enako, enakim", ampak tudi "podobno različnim, podobno različno".

6. Druge posledice, ki jih bo imel sprejem zakona

6.1 Administrativne in druge posledice

a. v postopkih oziroma poslovanju javne uprave ali pravosodnih organov

Urad za intelektualno lastnino bi ob predlagani javnosti in samonadzoru dela kolektivnih organizacij imel predvidoma manj dela z nadziranjem. Že dosedaj pa je posvečal veliko časa pritožbam uporabnikov, tako da predlagani postopek izdaje "interventne tarife" ne bi predstavljal znatne obremenitve Urada.

b. pri obveznostih strank do javne uprave ali pravosodnih organov

6.2 Presoja posledic na okolje, ki vključuje tudi prostorske in varstvene vidike

6.3 Presoja posledic za gospodarstvo

6.4 Presoja posledic na socialnem področju

6.5 Presoja posledic na dokumente razvojnega načrtovanja

6.6 Izvajanje sprejetega predpisa

6.7 Druge pomembne okoliščine v zvezi z vprašanji, ki jih ureja predlog zakona

II. Besedilo členov

1. člen

Četrty odstavek 151. člena se spremeni tako, da se glasi:

“Avtorske pravice iz 1. točke 147. člena zakona se izjemoma lahko upravljajo individualno, če gre za uporabo del na javni prireditvi in če uporabnik pristojni kolektivni organizaciji predloži podrobna dokazila o prenosu pravic.”

2. člen

Tretji odstavek 153. člena se spremeni tako, da se glasi:

“(3) Pravila delitve morajo izključevati vsako arbitrarnost. Kjer delitev honorarjev, zaradi ekonomičnosti ali pravnih razlogov, ni mogoče opraviti po dejanski uporabi del, se lahko upoštevajo načela spodbujanja stvaritev, ki so pomembne za razvoj kulture.”

3. člen

156. člen se spremeni tako, da se glasi:

“Tarifa

156. člen

(1) Kolektivna organizacija sprejme splošne tarife za uporabo avtorskih del.

(2) Uporabnik ali združenje uporabnikov lahko pri kolektivni organizaciji vloži pritožbo, ki mora vsebovati:

- razloge nestrinjanja s tarifo;
- dokazila, da tarifni sistem spreminja konkurenčna razmerja med uporabniki, ter;
- predlog tarifnega sistema, ki je splošno sprejemljiv.

(3) Kolektivna organizacija mora pritožbo po prejšnjem odstavku obravnavati in nanjo odgovoriti v roku dveh mesecev.

(4) Kolektivna organizacijo lahko za uporabnike, ki so vpisani v razvid organizacij v javnem interesu, sprejme posebne nižane tarife.”

4. člen

157. člen se spremeni tako, da se glasi:

“Interventna tarifa

157. člen

(1) V primeru, da se vlagatelj pritožbe iz 2. odstavka 156. člena z odgovorom kolektivne organizacije ne strinja, lahko pri Uradu vloži zahtevo za interventno tarifo.

(2) Urad mora na zahtevo iz prejšnjega odstavka odgovoriti ali objaviti interventno tarifo v roku dveh mesecev.

(3) Urad lahko določi interventno tarifo pod pogoji:

1. da je vlagatelj zahteve sprožil sodni postopek proti kolektivni organizaciji zaradi zlorabe monopola;

2. da tarifa kolektivne organizacije predstavlja resno grožnjo za obstoj celotne dejavnosti ali tako hudo ruši konkurenčna razmerja med uporabniki, da predstavlja resno grožnjo za dejavnost nekaterih uporabnikov;

3. da se z interventno tarifo spreminja samo sporni del tarif kolektivne organizacije;

4. da se interventna tarifa nanaša samo na področje, kjer uporaba avtorskih del predstavlja glavni in bistveni del dejavnosti.

(4) Pri določanju interventne tarife se upoštevajo zlasti:

1. celotni bruto prihodek, ki se doseže z uporabo avtorskega dela, ali, če to ni mogoče, celotni bruto stroški, povezani s to uporabo;

2. pomen avtorskega dela za dejavnost uporabnika;

3. razmerje med varovanimi in nevarovanimi avtorskimi deli, ki so uporabljena;

4. razmerje med pravicami, ki se upravljajo kolektivno ali individualno;

5. posebna zahtevnost kolektivnega upravljanja pravic zaradi določene uporabe avtorskih del;

6. primerljivost predlagane tarife s tarifami istovrstnih kolektivnih organizacij v drugih, predvsem sosednjih, državah Evropske skupnosti, ob upoštevanju bruto domačega proizvoda na prebivalca v enoti kupne moči in ob upoštevanju razlik, ki izhajajo iz velikosti nacionalnih trgov masovne kulture.

(5) Interventna tarifa velja dokler sodišče odloča o sporu zaradi tarife kolektivne organizacije, če je pred tem ne prekliče Urad.

(6) V postopkih, ki pogojujejo veljavnost interventne tarife, sodišča odločajo prednostno.”

5. člen

Členi 157.a do 157.f se črtajo.

6. člen

160. člen se spremeni tako, da se glasi:

“Nadzor članov

160. člen

(1) Kolektivne organizacije upravljajo redni člani v skladu z njihovimi statuti.

(2) Redni člani so medseboj enakopravni in imajo pravico voliti in pravico biti voljen v organe upravljanja.

(3) Status rednega člana mora imeti vsaj 500 ali vsaj 51% avtorjev, s katerimi je kolektivna

organizacija sklenila pogodbo iz 151. člena.

(4) Status rednega člana se določa avtorjem na podlagi višine prejetih nadomestil.

(5) Pogoji iz prejšnjega odstavka se ugotavlja enkrat letno, takoj po zaključenem obračunskem obdobju, iz vsote nadomestil prejetih v zadnjih petih letih.

(6) Status rednega člana se lahko podeli na podlagi dolgoletnih zaslug avtorja, če število podeljenih statusov ne presega števila 5% s prejemki določenih statusov.

(7) Če avtor izpolnjuje pogoje iz 4. odstavka, lahko status rednega člana preneha samo na njegovo zahtevo.”

7. člen

161. člen se spremeni tako, da se glasi:

“Javnost dela

161. člen

(1) Kolektivna organizacija mora na svojih spletnih straneh tekoče objavljati:

1. statut in spremembe statuta,
2. tarife in njihove spremembe,
3. skupne sporazume z združenji uporabnikov,
4. sporazume s posameznimi uporabniki, če odstopajo od tarif ali skupnih sporazumov,
5. sporazume s tujimi kolektivnimi organizacijami,
6. sklepe skupščine kolektivne organizacije,
7. letna poročila,
8. seznam rednih članov,
9. seznam upravičencev do nadomestil, razvrščen po višini letnih prejemkov,
10. sezname uporabnikov po posameznih tarifnih razredih, razvrščene po višini letnih plačil,
11. sezname avtorjev in del, kjer izplačila nadomestil niso možna zaradi pomanjkljivih podatkov,
12. sezname uslužbencev in voljenih funkcionarjev kolektivne organizacije, pogodbenih izvajalcev in drugih oseb, razvrščene po višini vseh plačil, ki ne izhajajo iz kolektivnega uveljavljanja pravic, prejetih iz računa kolektivne organizacije v preteklem obračunskem letu vključujoč zlasti: plače, honorarje, sejnine, dnevnice, potne in druge stroške, najemnine, kupnine, nagrade, dotacije in druga nadomestila.

(2) Določbe tega člena ne vplivajo na obveznosti kolektivne organizacije, ki jih ima glede finančnih poročil in revidiranja po drugih predpisih.

8. člen

162. člen se spremeni tako, da se glasi:

“Nadzor pristojnega organa

162. člen

(1) Pristojni organ nadzoruje, ali kolektivna organizacija izvaja naloge v skladu s tem

zakonom.

(2) Kolektivna organizacija je dolžna obveščati pristojni organ o vsaki spremembi oseb, ki so po zakonu in statutu pooblaščenim zastopati organizacijo."

9. člen

Člen 162.a se preštevilči v člen 163.

10. člen

Člen 163. se črta.

11. člen

V drugi alineji prvega odstavka 185. člena se besede:

"sporedov uporabljenih del"

nadomestijo z besedami:

"podatkov o uporabi del".

III. Obrazložitev členov

K 1. členu:

Sprememba četrtega odstavka rešuje poseben problem koncertov, kjer sodelujejo tudi skladatelji in besedilopisci. Medtem, ko bi prireditelj na licu mesta lahko enostavno in ekonomično uredil prenose ustreznih pravic, SAZAS vztraja, da je to možno le za celotni spored koncerta, češ da obračunavanje nadomestil samo za del sporeda ni ekonomično. Mišljenje, da je ekonomija kolektivne organizacije pomembnejša od ekonomije avtorja, je potrebno preseči.

Sprememba tudi omogoča organizatorjem dobrodelnih prireditev, da se s posameznimi avtorji dogovorijo o odpovedi honorarjev.

K 2. členu:

Sprememba odpravlja nejasnosti pri delitvah. ZASP iz 1995 je določal: "Delitev mora upoštevati načelo spodbujanja in podpiranja kulturnoumetniških stvaritev, ki so pomembne za razvoj kulture." Ker je bila taka določba v nasprotju z načelom, da materialne pravice izvirajo iz uporabe del, je bila z novelami ZASP izbrisana. Ta izbris pa je povzročil nastanek praznine v primerih, ko uporaba del ni natančno ugotovljiva. Natančnih sporedov ni mogoče dobiti v primeru pravice do nadomestila za privatna reproduciranja - iz pravnih razlogov nadvlade pravice do zasebnosti; ali v primeru javnega predvajanja manjših uporabnikov - iz ekonomskih razlogov (npr. stroški izdelave in obdelave sporeda glasbe v frizerskem salonu bi presegle vrednost, ki iz uporabe izvira).

Sredstev iz take "nedefinirane uporabe" ni upravičeno enostavno prenašati k delitvi po RTV sporedih, ki so tradicionalno edino merilo javnega predvajanja. Radijski spored namreč

ne odraža vsebine, ki se zapisuje na prazne nosilce zvoka. Tudi mnogi gostinski, trgovski in drugi lokali izstopajo ravno po predvajanju glasbe, kakršne ni v radijskih sporedih. Torej, če se nedefinirana uporaba deli izključno po RTV sporedih, se krši načelo poštenega poplačila po uporabi. Zato je potrebno upoštevati še druga načela. Če in samo če "pošteno poplačilo" dejansko ni možno, se sme uporabiti načelo "približne pravičnosti" in argument vzpodbude ustvarjalnosti. Neposredni namen avtorske zaščite je zagotavljati pošteno poplačilo za delo ustvarjalca. Posredni in končni namen pa je spodbujanje ustvarjalnosti v splošno javno dobro.

Sprememba daje pravno zasnovo za oblikovanje kulturnih skladov, ki upoštevajo "načela spodbujanja stvaritev, ki so pomembna za razvoj kulture". Pod temi načeli, ki podrazumevajo zlasti svobodo izražanja in kulturno raznolikost, se lahko sredstva delijo:

- za skupno in splošno dobro; npr. zagotavljanje boljših delovnih pogojev za ustvarjanje; izobraževanje in strokovnost; ugled in promocija kulture in podobno;
- ali posameznikom; v prvi vrsti avtorjem, ki bi po predlogu 4. odstavka 156. člena prejeli nižja nadomestila (kar ni v nikogaršnjem interesu); avtorjem obrobni in manjšinskih zvrsti glasbe z ustrežno drugačno obravnavo sporedov RTV postaj, ki imajo status posebnega pomena; kot nagrade in priznanja širše strokovne javnosti in podobno.

K 3. členu:

Sprememba odpravlja nejasnosti pri določanju pogojev uporabe avtorskih del in skladno z 21. členom ZASP poudarja, da je prenos pravic možen pod pogoji, ki jih določi avtor. To je še dodatno poudarjeno v 2. odstavku, ki tiste, ki se ne strinjajo s postavljenimi pogoji, napoti na tistega, ki pogoje postavlja.

Zakonska obveznost pogajanj se je v praksi izkazala za nesmiselno. V svobodni tržni ekonomiji se cena ne določa "dogovorno", ampak jo določa trg sam na osnovi ponudbe in povpraševanja. Zakonsko obveznost pogajanj je potrebno umakniti ker:

1. ni nujna;
2. relativizira avtorsko pravico, češ da je obstoj pravic in dolžnosti odvisen od pripravljenosti na pogajanja, ne pa od stvarjenja in uporabe.

Prisilnost "pogajanj" (pogajanja razumemo kot dogovor dveh pozicij svobodne izbire) je v nasprotju z načelom svobode gospodarske pobude. Zmeda, slaba volja in gospodarska škoda so lahko posledice nerazumevanja pomena spontanega reda in interakcij na trgu.

Analize ekonomskih sistemov, kjer se uporabnik okorišča tako, da dobavitelju "nič ne zmanjka", kažejo, da se v povsem svobodnem sistemu hitro najde uravnilovka pravičnega kot delitev dobička iz uporabe na 50:50. Šele takrat, ko bo avtor lahko postavil tako ceno, da bo nekomu tako visoka, da bo z uporabo prenehal, bodo ustvarjeni pogoji za poštene tarife. Na primer: v lokalni s tišino bo kava 1 Euro, v lokalni z glasbo bo kava 2 Eura. 50 glasbenih centov bodo dobili ustvarjalci glasbe in 50 glasbenih centov bo lastnik lokala z veseljem pospravil v svoj žep. Zgodovinsko najenostavnejši primer so džuboksi, kjer si 50 centov za pesem razdelijo glasbeniki in lastnik džuboksa. Če bi avtorji vsakič dobili 25 centov, bi iz džuboksa, ki zaigra samo pet skladb na dan, dobili več kot sedaj dobijo iz lokala, ki predvaja 200 skladb dnevno.

Mnogi so dobili napačen vtis, da pomeni kolektivno upravljanje nekakšno koncesijo nad izkoriščanjem javnih dobrin, zaradi česar mora država zagotoviti, da se s temi "javnimi

dobrinami" lahko okorišča sleherni komercialni uporabnik. Teza, da je glasba javno dobro in da je zato naloga države omogočanje dostopa do kulturnih vsebin, lahko drži samo v neposrednem odnosu ustvarjalci – publika. Javno dobro je ustvarjalnost in kreacija novega. Pri komercialni uporabi gotovih posnetkov, kjer je glasba s pomočjo mehanične reprodukcije ponižana na stimulans gospodarske dejavnosti, pravice postanejo tržno blago zasebnega prava, kjer so intervencije dopustne samo v primeru kršitev svobode trga.

Drugi odstavek predpisuje, da mora kolektivna organizacije obravnavati le tiste pritožbe, ki so primerno utemeljene. Dosedaj je morala kolektivna organizacija obravnavati vsakogar, ki je izrazil željo za klepet o tarifah.

Tretji odstavek pa nalaga kolektivni organizaciji relativno kratek rok za odgovor, kateri pogojuje tudi vlaganje zahteve po interventni tarifi iz predloga 157. člena.

Četrty odstavek omogoča posebno obravnavo uporabnikov, ki delujejo v javnem interesu, brez da bi kolektivna organizacija odgovarjala zaradi spreminjanja konkurenčnih razmerij med sicer podobnimi uporabniki.

K 4. členu:

Sprememba ukinja vse zakonske definicije pojma "skupni sporazum", saj lahko naravo sporazuma nosi samo rezultat svobodnih interakcij na trgu. Prisilni sporazum ne obstaja. Zato sprememba uvaja pojem "prisilna licenca" v obliki "interventne tarife", katero določi državni organ na zahtevo tistega uporabnika, katerega dejavnost je ogrožena.

Za obravnavo zahteve po interventni tarifi je v prvem odstavku postavljen pogoj, da je uporabnik že skušal zadevo urediti s kolektivno organizacijo.

V drugem odstavku je predpisan relativno kratek rok za odgovor Urada.

V tretjem odstavku so predpisani pogoji oziroma okoliščine, katere dopuščajo sprejem interventne tarife. Kolektivno upravljanje zajema mnogovrstna področja, zato je nujno pozorno ločevanje uporabnikov, ki so si medseboj zelo različni. V javnem lokalni uporaba repertoarja predstavlja povsem opcijsko stimulacijo glavni dejavnosti, pri radijski postaji je uporaba repertoarja glavna značilnost dejavnosti in bistvenega pomena. Na primer: previsoka cena uporabe repertoarja, ki lahko resno ogrozi obstoj radijske postaje, ne predstavlja nobene grožnje obstoju frizerskega salona.

Ker interventno tarifo določa državni organ, so v četrtem odstavku predpisani kriteriji odločanja. Urad ne bo imel težjega dela z določanjem začasne rešitve, saj bo imel na voljo tarifo kolektivne organizacije, dokazila o njeni (ne)primernosti, uporabnikov predlog tarif in predpisane kriterije odločanja. Kriteriji določanja so prepisani iz obstoječih določb ZASP in so bili že izdatno usklajevani. Le obvezni primerljivosti tarife s sosedi upoštevaje BDP na prebivalca je dodana specifičnosti slovenske masovne kulture. V svetu globalne masovne kulture je nacionalna kultura maloštevilčne nacije poseben luksuz. Pogoji ustvarjalca slovenskih kulturnih dobrin so neprimerljivi s pogoji recimo nemškega ustvarjalca. Ne gre zahtevati izenačenje pogojev ustvarjanja, vendar niso umetniki sami in edini dolžni nositi breme specifičnosti slovenske kulture. Hans in Giovanni sta vsak na svojem trgu svobodno postavila svojo ceno. In samo v tem lahko vlečemo vzporednice: slovenskemu ustvarjalcu tržne kulture lahko - v skladu z evropskimi standardi - zagotovimo tržno svobodo.

V petem odstavku se veljavnost interventne tarife veže na odločanje sodišča, ki razsoja o

legitimnosti volje avtorja. Da bi bil suspenz pravice avtorja čim krajši, šesti odstavek določi prednostno obravnavo sodišč.

K 5. členu:

Uporaba avtorskega dela je dopustna le, če je avtor pod pogoji, ki jih je sam določil, prenesel svojo pravico. Omejevanje svobode avtorja tam, kjer se njegovo delo gospodarsko izkorišča (npr. kot stimulacija za prodajo alkohola, katerega ceno povsem svobodno postavljajo gostinci), je neetično, žaljivo in nedopustno.

Primerneje je, da se uporabniki in avtorji svobodno dogovorijo o ceni uporabe varovanega dela. Uporabniki lahko izbirajo med:

- korektno uporabo,
- prenehanjem uporabe,
- izvensodno ureditvijo razmerja (pogajanja, mediacija, arbitraža...) ali
- sodno potjo.

Uvajanje nekakšne vmesne poti oz. organa s pristojnostjo odločanja o pravicah in dolžnostih državljanov predstavlja ustavno sporen poseg v zasebno lastnino. Za vse, ki menijo, da so tarife previsoke, je prenehanje uporabe najenostavnejša, najcenejša in najbolj civilizirana pot. Šele ko bo določen del uporabnikov z uporabo prenehal, bodo kolektivne organizacije lahko opravile analizo odpovedi in prilagodile svoje tarife konkurenčnim razmerjem uporabnikov. Do dejansko poštenih in pravičnih tarif vodi samo tišina.

K 6. členu:

Pravica avtorja, ki je povsem osebna, vedno vezana na osebo avtorja in absolutno izključuje tretje osebe, je v določenih primerih zaradi interesov javnosti, interesov komercialnih uporabnikov in posledično interesov samega avtorja omejena v obvezno kolektivno upravljanje. To je za avtorja huda omejitev, saj svoje pravice ne more uveljavljati osebno. Mora se združevati s svojimi kolegi, se z njimi dogovarjati, usklajevati ter oblikovati za vse avtorje skupne - kolektivne pogoje za prenos svoje pravice. Omejitev avtorja v kolektiv je razumljiva in dopustna, če je avtor vezan v avtonomen in suveren kolektiv sebi enakih, kjer svoje interese demokratično usklajuje le s podobnimi interesi.

Osnovno vprašanje, ki se potem ureja je "upravljalški interes". Kdo ga ima in kdo ga nima? Koliko ljudi lahko operativno učinkovito upravlja organizacijo in v kakšnem razmerju med neposredno in voljeno demokracijo? Kako določiti kateri kolega ima večji upravljalški interes od katerega kolega? Kdaj je interes tako majhen, da se pravica upravljanja lahko odvzame?

Na koncu se določi še, da se pravica upravljanja z zasebno lastnino, ne more arbitrarno odvzeti.

K 7. členu:

Legitimni nadzor nad kolektivno organizacijo je možen samo s strani upravičencev. Zato lahko ZASP predpisuje samo tiste pogoje, ki so nujni za demokratično upravljanje. Pavšalni

nadzor države je glasbenike uspaval z mislijo, da tako ali tako nekdo bedi nad delom njihovih organizacij. Vendar država nima interesa, še manj pa sredstev, da bi demokracijo obranila pred lastno nespametjo. Demokracijo je treba vzgojiti z jasnimi stališčem, da zmorejo za svojo lastnino odgovorno skrbeti samo lastniki.

Določba o javnosti dela se navdihuje po uspešno izvajanjem Pravilniku o izvajanju knjižničnega nadomestila (UL št. 42, 23.04.2004), ki v 9. členu predpisuje nakazovanje denarnih prispevkov avtorjem: »...Ministrstvo za kulturo na svoji spletni strani najkasneje 1. 3. vsako leto objavi podatke (ime in priimek avtorja, število izposoj njegovih del) o številu izposoj knjižničnega gradiva avtorjev, ki so upravičeni do denarnega prispevka...«

“Poslovna skrivnost” in “varstvo osebnih podatkov” sta v okoliščinah absolutnega monopola potrebna drugačne obravnave.

Demokratska samouprava je voljena in/ali neposredna, rezultat pa je vedno pogojen z izmenjavo informacij. Te informacije so sedaj dostopne le voljenim funkcionarjem, kar onemogoča bolj neposredne oblike demokratičnega upravljanja. Vprašanje se zastavlja ali naj bodo informacije o delovanju kolektivne organizacije dostopne samo rednim članom, vsem članom, vsem upravičencem ali tudi uporabnikom in celotni javnosti? Varstvo osebnih podatkov je za javne osebe, ki pridobivajo dohodke iz javne uporabe njihovih del, drugačnega značaja. Ne le plačniki, ki se venomer pritožujejo, da ne vedo kam gre njihov denar, tudi širša javnost, od katere plačniki živijo, naj ima možnost vedeti, kdo je najbolj poslušan. Avtorji so bili od nekdaj veseli uvrstitve na glasbene lestvice.

Dokler se ne objavljajo podatki, ki lahko vplivajo na dnevne gospodarske tokove, ampak le splošne številke za pretekla obdobja, se plačniki nadomestil ne bi smeli braniti javnih podatkov in javne uvrstitve na lestvico podpornikov umetnosti.

Javnost dela omogoča, da bo kolektivno upravljanje prevzemalo lastnosti kolektivne administracije, ki se v ekonomičnosti interneta uspešno razvija.

K 8. členu:

Avtonomnost in suverenost izključujeta najprej vplive uporabnikov, nato poseganja države v delo kolektiva in nazadnje tudi poseganja drugačnih ustvarjalcev.

Ekonomičnost narekuje, da je v državi lahko samo en kolektiv istovrstnih avtorjev. Če bi bilo agencij več, bi morali uporabniki pridobivati dovoljenja na več krajih, ob tem pa bi morali tudi najmanjši uporabniki voditi sezname uporabljenih del in vedeti katero delo ščiti katera organizacija. Monopol, ki je torej potreben in koristen, seveda prinaša nevarnost zlorabe: "... Zato je država, ki tak (v bistvu monopolen) položaj kolektivne organizacije uzakoni, dolžna hkrati na enaki ravni poskrbeti za nadzor nad njihovim delom, ..." (Ustavno sodišče RS U-I-149/98).

Zakon o varstvu konkurence opisuje vse zlorabe monopola, zato ni potrebno, da bi za kolektivne organizacije pisali nov zakon o zlorabah monopola. Dejstvo, da uporabniki in upravičenci ne poznajo ZVK in se ne poslužujejo obstoječih pravnih sredstev, ne opravičuje pisanja novih zakonov.

Kolektivna organizacija mora biti samoupravna. Največja škoda, ki so jo prinašale dosedanje določbe o pavšalnem nadzoru, ki naj bi ga vršil državni organ, je v tem, da so marsikje zasejale zmotna prepričanja.

K 9. členu:

Vsebinskih sprememb ni.

K 10. členu:

Pravice, ki je zapisana v ustavi, ne more odvzeti noben zakon. Čim pa zakon predpisuje način uresničevanja pravice, jo omeji oziroma okrni. Pri opisovanju načinov se zato vedno postavlja in čim večkrat ponavlja vprašanje: "Ali je to res nujno v naravi te pravice?"

K 11. členu:

Gre samo za natančnejšo terminologijo in odpravo neskladja med dikcijo 159. in 185. člena. Kazenska določbe je že prej v oklepaju navajala, da se nanaša na kršitve prvega, tretjega in četrtega odstavka 159. člena, vendar, ker v četrtem odstavku 159. ni govora o "sporedih" ampak samo o "podatkih o uporabi", ni bilo jasno ali gre za kršitev oziroma pristojnost nadzora Tržne inšpekcije.

IV. Besedilo členov, ki se spreminjajo**V. Predlog, da se predlog zakona obravnava po nujnem oziroma skrajšanem postopku****VI. Priloge**